מטות

א. בפרשתנו רעדט זיך וועגן צוויי מלחמות פון אידן מיט אומות העולם. וועגן דער ערשטער מלחמה, מלחמת מדין[1], ווערט דערציילט ווי זי איז געווען בפועל: און וועגן דער צווייטער מלחמה — די מלחמה העתידה צו כובש זיין א"י — ווי די בני גד ובני ראובן האָבן זיך אונטערגענומען צו זיין דער „חלוץ צבא לפני ה' למלחמה"[2].

דער חילוק צווישן די צוויי מלחמות איז מובן פון די פסוקים גופא: מלחמת מדין איז געווען, ווי דער אויבערשטער האָט געזאָגט: „נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים"[1], מטרת המלחמה איז געווען „ויהרגו כל זכר"[3] אָלס „נקמה" (פאַר דעם וואָס זיי האָבן געטאָן צו אידן[4]); עס שטייט אָבער ניט אַז די אידן האָבן דאָס געטאָן צוליב באַזעצן זייערע שטעט (פאַרקערט גאָר: „את כל עריהם במושבותם ואת כל טירותם שרפו באש"[5]), זיי האָבן נאָר געמוען בשבי די „נשי מדין ואת טפם וגו' ואת כל חילם בזזו"[6].

משא"כ די מלחמה פון בני גד ובני ראובן מיט די אומות פון ארץ ישראל, כאָטש אַז ביי זיי (בא די בני גד ובני ראובן) איז דאָס געווען נאָר „הורישו את אויביו מפניו"[7] און זיי אליין האָבן זיך דאָרט ניט באַזעצט (נאָר — בעבר הירדן מזרחה) — איז אָבער דער מכוון פון דער מלחמה געווען באַזעצן, ישוב — לכבוש את הארץ[8], ווי זיי האָבן עס געזאָגט: „ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל עד אשר אם הביאנום אל מקומם" און נאָכמער — „לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו"[9].

ב. ועפ"ז, אַז מלחמת מדין איז געווען ניט צוליב כבוש — איינצונעמען עס זאָל ווערן זיינע[10] און באַזעצן ארץ מדין, ווערט פאַרענטפערט אַ קשיא וואָס דער ראב"ד פרעגט אויפן רמב"ם:

---

1) לא, ב ואילך.
2) לב, כז.
3) לא, ז.
4) ראה פרש"י שם לא, ב. פינחס כה, יז־יח ובפרש"י.
5) לא, י.
6) שם, ט.
7) לב, כא.

8) שאף שגם בז' עממין נצטוו (ועוד יותר) „לא תחי' כל נשמה כי החרם תחרימם גו'" (שופטים כ, טז־יז) — הרי מפורש שם (פסוק יח) שאין זה שייך לכיבוש הארץ• כ"א „למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם", ומלחמת ז' עממין הוא לא בשביל לא תחי', הריגתם• כ"א בשביל כיבוש א"י. וכמובן גם מזה שקראו להם לשלום ושלשה כתבים שלח יהושע כו' מי שרוצה לברוח יברח כו' מי שרוצה להשלים ישלים כו' (רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"ה. וש"נ. וראה שם בריש הפרק ובה"ד שם). וגרגשי עמד ופנה (ירושלמי שביעית פ"ו ה"א. ויק"ר פי"ז, ו. פרש"י תשא לג, ב. לד, יא. ועוד) וראה לקמן הערה 25, 29.

משא"כ במדין שלא מצינו שפתחו להם לשלום. וצ"ע בלשון הרמב"ם שם רפ"ו „אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום כו'". וראה לקמן בפנים סעיף ג.

9) שם, יז־יח.

10) דכיבוש קונה (ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ד. שו"ע אדה"ז הל' הפקר והשגת גבול ס"ג).

•) וראה רמב"ם (הל' מלכים פ"ה ה"ד) שמצות החרם תחרימם, לא תחי' כל נשמה בז' עממין, אינה שייכת דוקא לגמצוה ד)כיבוש הארץ (אף שמאז דוקא נתחייבו בזה, כברמב"ם שם פ"ו ה"ד), שבה מדובר בפרשתנו. ראה רמב"ן בהשלמות לסהמ"צ מ"ע ד.

בנוגע דעם דין אז „כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען כו' שלא יטלו חלק בביזה בשעה שכובשין את הערים"[11] זאגט דער רמב"ם[12]: „יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם, אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלוים באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל". פרעגט דערויף דער ראב"ד: „והרי בביזת מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה ובמצות יוצר הכל יתברך" — זעט מען דאך פון ביזת מדין, אז אויך אינעם כיבוש פון „שאר כל הארצות" זיינען די כהנים ולויים ניט „ככל ישראל" און נעמען ניט קיין (נחלה בארץ ו)חלק בביזה.

דער כסף משנה פארענטפערט[13]: „וסובר רבינו דאדרבא משם ראי' דמד־חזינן דבארץ שנכרת עלי' ברית לא נטלו חלק בביזה כלל ובמדין נטלו[14] אתא לגלוי' דמדין כיון שלא נכרת עלי' ברית לא היתה בכלל לא יהי' לכהנים חלק בביזה וה"ה לכל שאר הארצות שלא נכרת עליהן ברית ומה שלא נטלו במדין חלק שוה עם ישראל גזירת הכתוב היתה הוראת שעה".

דאס איז אבער צע"ג, ווארום דאס וואס במדין נטלו איז דאך ניט געווען חלק בביזה, נאר (ווי דער רמב"ם[15] רופט עס) „תרומת המכס".

ע"פ הנ"ל אבער, אז בא מדין „לא לקחו את ארצם רק לנקום נקמתם הרגו אותם"[16], איז מובן אז דאס האט בכלל קיין שייכות ניט צו די „שאר ארצות" אויף וועלכע דער רמב"ם זאגט אז די כהנים און לוים זיינען באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל — ווייל דער רמב"ם רעדט וועגן אזא מלחמה וואס מטרתה ואופנה איז אז דער מלך איז כובש דעם ארץ, משא"כ מלחמת מדין האט אן אנדער גדר, איר מטרה איז ניט צו כובש זיין ארץ מדין, נאר צו נוקם זיין „נקמת בנ"י מאת המדינים".

ג. מען קען אבער אויף דעם פרעגן: דער רמב"ם[17] פסק'נט: „כשצרין על עיר לתפשה[18] אין מקיפין אותה מארבע רוחותי' אלא משלש רוחותי' ומניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה להמלט על נפשו, שנאמר[19] ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה, מפי השמועה למדו שבכך צוהו"[20] —

וואס פון פשטות הלשון איז משמע, אז לדעת הרמב"ם איז אויך מלחמת מדין געווען אין סוג פון „צרין על עיר לתפשה", דהיינו צו כובש זיין די שטאט —

און נאכמער: אויב די כוונה איז געווען „רק לנקום נקמתם הרגו אותם", איז פארוואס „מניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה להמלט על נפשו"?

און ווי דער ראגאטשאווער[21] איז טאקע מבאר, אז די צוויי דיעות אין

---

11) הל' שמיטה ויובל פי"ג ה"י.
12) שם הי"א.
13) אבל ראה רדב"ז לרמב"ם שם.
14) וראה רמב"ן פרשתנו לא, כח: גם המכס הזה מפני שהי' השלל הזה מנקמת ה' בארץ לא להם.
15) בסהמ"צ שורש ג. וראה רדב"ז הנ"ל.
16) לשון הרמב"ן פרשתנו לא, כג. אבל ראה לקמן הערה 30.
17) הל' מלכים פ"ו ה"ז.
18) וראה ספרי (שופטים כ, יט): לתפשה ולא לשבותה.
19) פרשתנו לא, ז.
20) ראה תיב"ע עה"פ „אקפוה מתלת טריגונהא היכמא דפקיד ה' ית משה". וראה ספרי שהובא לקמן בפנים.
21) צפע"נ עה"ת פרשתנו לא, ו.

ספרי[22] בנוגע ויצבאו, אם הקיפו מארבע רוחות או רק משלשה[23], פליגי אם זה מלחמה או נקמה, כי במלחמה ודאי צריך רק מג׳.

און כאטש אז אויך ביי א מלחמה וואס איז צוליב נקמה „להרוג אותם״ האט אן ארט מ׳זאל איבערלאזן די רוח רביעית אומבאלאגערט (ניט בכדי אז די בני העיר זאלן זיך קענען ראטעווען, נאר) בכדי „ולא יתחזקו לקראתנו״[24], וואס בלית ברירה, ניט האבנדיק קיין אויס־ווג צו אנטלויפן, וועלן זיך די בא־לאגערטע מתגבר זיין און דאס קען ח״ו גורם זיין קרבנות ביי אידן[25].

[וואס לפי״ז וואלט מען געקענט מסביר זיין, אז דאס מיינט דער רמב״ם מיט די צוויי לשונות: „ומניחין מקום לברוח״[26] איז בשייכות א מלחמת נקמה ווי מלחמת מדין; „ולכל מי שירצה להמלט על נפשו״[27] — ביי אנדערע מלחמות, וואו די מטרה איז ניט להרוג אותם[28]]

אבער פון דעם וואס דער רמב״ם איז כולל אויך מלחמת מדין אין דער הלכה „כשצרין על עיר לתפשה אין מקיפין וכו׳״; און נאכמער, אז דער גאנצער דין („אין מקיפין וכו׳״) וועט אפגעלערנט פון מלחמת מדין — איז משמע אז אויך מלחמת מדין האט אין זיך (עפעס) א צד השוה צו די אנדערע מלחמות וואס מטרתן איז צו כובש זיין די שטאט[29].

לפי״ז איז דאך הדרא קושיית הראב״ד לדוכתא: ווי׳אלד אז מלחמת מדין איז בדומה צו די מלחמות פון „שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל״ (וואס דער רמב״ם זאגט) איז פארוואס געפינען מיר אז „בביזת מדין לא נטלו (הכהנים והלוים) חלק בישראל״?

ד. ויש לומר, אז לדעת הרמב״ם האט מלחמת מדין אין זיך געהאט ביידע גדרים — מטרות: ס׳איז געווען א מלחמה צוליב „נקמת בנ״י״, און צו־זאמען דערמיט איז עס אויך געווען כעין מלחמת כיבוש, ענלעך צו די מלחמות פון שאר כל הארצות שכובש המלך.

---

22) עה״פ שם.

23) כ״ה בספרי לפנינו, שת״ק ס״ל שהקפוה מארבע רוחותי׳ רבי נתן אומר נתן להם רוח רביעית כדי שיברחו. אבל בילי״ש ומדרש לקח טוב כאן, גם בדעת ת״ק: הקיפוה משלש רוחותי׳. וכן הובא ברמב״ן בסהמ״צ השלמות למ״ע מ״ע ה סתם „דרשו בספרי״. ולפי״ז ר״נ רק מפרש דברי ת״ק. ועפ״ז מתרצים דעת הרמב״ם שלא פסק כדעת ר״נ (ראה תולדות אדם לספרי כאן. ועוד).

24) לשון הרמב״ן בסהמ״צ שם.

25) בתולדות אדם שם כתב, שמטעם זה להרמב״ם גם במלחמת ד׳ אומות מקיפין רק משלש רוחות. וראה לקמן הערה 29.

26) וכלשון הספרי כאן לענין מדין „שיברחו״.

27) להעיר שבקרית ספר על הרמב״ם הל׳ מלכים שם כתב רק „אלא מניחין רוח אחד כדי שיברחו״ והשמיט „ולכל מי שירצה להמלט על נפשו״.

28) וגם מתאים לכאורה לב׳ הטעמים ברמב״ן בסהמ״צ שם: „כי בזה נלמוד להתנהג בחמלה אפילו עם אויבינו בעת המלחמה״ — מתאים למלחמת רשות סתם; „ובו עוד תקון שנפתח להם פתח שיברחו ולא יתחזקו לקראתנו״ — מתאים (גם) במלחמת נקמה כמלחמת מדין. ולהעיר מרדב״ז לרמב״ם שם: וכל זה מדרכי התורה אשר כל נתיבותי׳ שלום.

29) דבפשטות, הדין ברמב״ם „כשצרין על עיר לתפשה כו״ לא קאי במלחמת ד׳ עממין ועמלק דכשלא השלימו נצטוו החרם תחרימם לא תחי׳ כל נשמה (כברמב״ם שם פ״ה ה״ד), כ״א במלחמה שנלחם עם שאר העמים כו׳, כמ״ש בי״דב״ז לרמב״ם שם. וראה רמב״ן שם „ואין זו מצות שעה במדין אלא היא מצוה לדורות בכל מלחמות הרשות וכ״כ הרב בחבורו הגדול בהלכות מלכים ומלחמותיהם״. וכן מפורש בחינוך (מצוה תקכז) „במלחמת הרשות כו׳ ובמלחמת ד׳ עממין מקיפין אותם מכל צד כו׳״. וראה מנ״ח שם, דכתב דהרמב״ם אינו מחלק בין מלחמת מצוה לרשות כיון דילפינן ממדין מנ״ל לחלק. ובפרט מלחמת מדין היתה ע״פ ציווי הש״ת כו׳. ואכ״מ.

און כאטש מ׳געפינט ניט בפשטות הכתובים אז מ׳האָט יורש געווען ארץ מדין[30], לערנט אָבער דער רמב״ם אז וויבאלד די תורה דערציילט אז „וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואת כל בהמתם ואת כל מקניהם ואת כל חילם בזזו, ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה״[31] (און די טענה פון משה איז נאָר געווען אויף דעם וואָס „החייתם כל נקבה״ און ציווה נאָר „הרגו כל זכר בטף״[32]) — ניט ווי ביי מלחמת עמלק[33] וואָס דער ציווי איז געווען[34] „והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו והמתה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור״[35] — דערפון איז מוכח אז ס׳איז געווען א מלחמת נקמה, אָבער ניט א מלחמה למחות נאָר — עכ״פ א מעין פון מלחמת כיבוש.

30) להעיר מרמב״ן בלק (כב, ד). פירושו בפרשתנו (כנ״ל הערה 16). וראה ד״ה החלצו תרנ״ט (סה״מ תרנ״ט ע׳ נד). ואכ״מ.

31) לא, ט. יא.

32) לא, טו־יז.

33) ברמב״ן פרשתנו לא, ו: והנה משה לא צוה אותם מה יעשו רק אמר להם לתת נקמת ה׳ במדין וחשב שלא ישאירו בהם שריד ופליט כנקמת עמלק או כנקמת שבעה עממים. וכאשר ראה שהשאירו הנשים והטף והבהמה קצף על הנשים כו׳ וכיון שראה שהעם חפץ לשלל מחל על הטף בנשים ועל השלל וייתכן עוד כו׳ ושלח שם מועטים להכות בערי הפריזי כו׳ כמנהג השוללים, ולא צוה להם דבר רק להנקם מה שתמצא ידם כו׳. אבל גם לפי האי הרי רק חשב שלא ישאירו אבל לא נצטוו ע״ז מפורש כבעמלק וז׳ עממין.

34) שמואל־א טו, ג.

35) אלא שברמב״ם (הל׳ מלכים שם ה״ד) מפורש בנוגע לעמלק רק אין מניחין מהם נשמה (כבד׳ עממין) וכן הוא אומר בעמלק תמחה את זכר עמלק (וראה שם פ״ה ה״ה). וברמב״ם שם שזהו דוקא באלו שלא השלימו היינו שגם בעמלק שואלים לשלום אם ישלימו. ואכ״מ.

און דעריבער, בנוגע דעם דין צי מ׳דאַרף מקיף זיין די שטאָט נאָר פון דריי אָדער פון אַלע פיר רוחות, ווי־באַלד אז בא מדין איז ניט געווען דער ציווי צו אויסהרג׳נען אַלע יושבי הארץ, איז דער פסק הלכה לויטן רמב״ם אז „אין מקיפין אותה מארבע רוחותי׳ אלא משלש רוחותי״ — און פון דעם לערנט מען אפ (ובמכש״כ) אויך אויף אַנדערע מלחמות וועלכע זיינען אינגאַנצן לשם כיבוש, „כשצרין על עיר לתפשה״.

לאידך, וויבאַלד אז מלחמת מדין איז געווען (אויך ו)בעיקר א מלחמה פון נקמה[36], „הרגו כל זכר״[37] „וכל אשה יודעת איש״, ניט צוליב כיבוש — עס זאל צוקומען בנכסיו — בקרקעי ובמטלטלי, ביזה[38]

דעריבער איז דער ענין פון ביזה דא ניט בדומה צו דער ביזה פון „שאר כל הארצות שכובש מלך״, וואָס „הכהנים והלוים באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל״, נאָר תרומת המכס.

מ׳דאַרף אָבער פאַרשטיין: וויבאַלד אז עיקרו איז געווען א מלחמה צוליב נקמה, האָט מען דאָך ניט געדאַרפט אפ־שיידן אפילו תרומת מכס (צו אלעזר הכהן און צו די לוים).

ה. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם וואָס מ׳געפינט נאָך אַן ענין מיוחד ביי מלחמת מדין:

פון פסוק[39] „לכל מטות ישראל תשלחו

36) ולהעיר מלשון רש״י פנחס (כה, יח): ואת מואב לא צוה להשמיד כו׳.

37) לא, יז.

38) ולהעיר דכל השבי והמלקוח והשלל לא בזזו לעצמן כ״א „ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן גו״ (לא, יב), ואח״כ ניתן להם בציווי ה׳ „וחצית את המלקוח גו״ (לא, כו).

39) לא, ד.

לצבא" לערנט אַפּ ר"ע[40] „להביא את שבטו של לוי"[41], אַז אויך שבט לוי האַט זיך משתתף געווען במלחמת מדין — און דער ראַגאַטשאָווער[21] איז מבאר, אַז אין דעם באַשטייט די מחלוקת אין ספרי צי „שבט לוי הוה ג"כ במדין, וזה תליא דלמלחמה אין יוצאים[42] כמ"ש הרמב"ם ז"ל אבל אם נקמה יוצאים".

דאַרף מען פאַרשטיין: דעם טעם וואָס שבט לוי „לא עורכין מלחמה" זאָגט דער רמב"ם[43] ווייל „הובדלו מדרכי העולם (און דערפאַר) לא עורכין מלחמה כשאר ישראל"; איז פאַרוואָס במלחמת נקמה (ווי מלחמת מדין)[44] איז זיך משתתף אויך שבט לוי[45]?

ו. וי"ל הביאור בזה[46]:

וויבאַלד אַז שבט לוי איז[43] „הובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים כו' לפיכך הובדלו מדרכי העולם כו' הם חיל השם", איז מובן אַז אַזאַ מלחמה וועלכע איז ניט צוליב כיבוש ארץ כדרכי העולם — קען זיין שייך אויך צו שבט לוי, און אַ מלחמה וועלכע איז פאַרבונדן מיט „השם" איז אַלס „חיל השם" דאַרף אויך (ודוקא) שבט לוי (זיך משתתף) זיין במלחמה —

מלחמת מדין איז געווען „לתת נקמת ה' במדין"[47]: גדר ותוכן המלחמה איז, ווייל מדין איז עומד כנגד הקב"ה[48], כנגד השם[49]

דעריבער דאַרף (אויך) שבט לוי (זיך משתתף) זיין אין דער מלחמה במדין — דאָס איז ענינו ותפקידו אַלס „חיל השם", אויספירן „נקמת ה'"[50].

ועפי"ז איז מובן דאָס וואָס באַ מלחמת מדין איז געווען דער ציווי[51] „והרמות מכס לה' גו' ונתת לאלעזר הכהן תרומת ה'", און דערנאָך „תקח אחד אחוז מן החמישים גו' ונתת אותם ללוים": מיט דעם ווערט אַרויסגעבראַכט, אַז די מלחמה איז ניט אַ מלחמה ווי אַלע

---

40) בספרי עה"כ.

41) וכ"ה ברש"י עה"פ „לרבות שבט לוי".

42) לכאורה כוונתו לכל מלחמה לא רק מלחמת כיבוש הארץ. וראה רלב"ג כאן: זולת שבט לוי שלא היו יוצאי' לצבא כי לא הי' להם חלק בארץ. ובאברבנאל: לפי שהם לא היו יוצאים בצבא ולא היו נוחלים בארץ, וגם לא בשלל מלחמה. וראה לקמן בפנים.

43) הל' שמיטה ויובל שם הי"ב.

44) ברא"ם פרשתנו לא, ד: והוצרך הכתוב לרבות שבט לוי שלא תאמר כיון שאין לשבט לוי חלק ונחלה בארץ לא יהיו בכלל הלוחמים קמ"ל. ובתולדות אדם לספרי שם הוסיף: ומ"מ הואיל ולהם ערי מגרש לנחלה כשיטות ר' יוסי שילהי מס' מעשר שני ע"כ לא נמנע לשלוח מאתם בערך נחלתם שאינו בשיווי שאר שבטים.

וצ"ע מהי השייכות דמלחמת מדין לחלק ונחלה בארץ. ולומר דמפרשים שהלימוד בספרי ורש"י „להביא את שבט לוי" הוא בכל המלחמות, גם במלחמת א"י — הוא חידוש גדול. וצע"ג. ואכ"מ.

45) בתולדות אדם לספרי שם (וראה גם גו"א לפרש"י שם): ואפשר לומר עוד דריבה את לוים לא למלחמה אלא לשאת את הארון כו'.

46) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 693 ואילך הביאור בעבודה ובפנימיות הענינים.

47) לא, ג.

48) ראה ספרי ורש"י עה"פ.

49) וכידוע בפנימיות הענין דמדין מנגד לאחדות ה', כמבואר בארוכה בלקו"ת פרשתנו (ד"ה החלצו וביאורו) ובד"ה החלצו תרנ"ט דמדין הוא לשון מדון ומריבה ופירוד ובעבודת האדם ובפרט בין אדם לאדם ה"ז ענין דשנאת חינם ופירוד הלבבות, דזהו כל ענין קליפת מדין שהוא הפירוד וההתחלקות שהוא ההיפך לגמרי מסטרא דקדושה שהוא בחי' האחדות, היפך האחדות דשם הוי', עי"ש בארוכה.

50) וכ"ה בפנימיות הענינים, כמרומז בשם „לוי" שהוא ע"ש (ויצא כט, לד) „הפעם ילוה (אישי)", שהו"ע ההתחברות והאחדות ההיפך דפירוד והתחלקות, וזהו מביא „ילוה אישי", התחברות ואחדות עם „השם".

51) פרשתנו לא, כח.

מלחמות (צוליב דעם שלל וכו')[38], נאר א מלחמה אויספירן „נקמת ה'" — און דערפאר האט מען אויך פון „מלקוח השבי באדם ובבהמה"[52] געדארפט אפ־שיידן (און אויפהויבן[53]) און אפגעבן[54] צו אלעזר הכהן און די לוים[55] אלס „חיל השם".

ז. מען דארף אבער פארשטיין:

דער דין אז „לא עורכין מלחמה" שטייט אין רמב"ם בהמשך צו דער הלכה הנ"ל, אז זיי נעמען ניט קיין חלק בארץ ובביזה, משא"כ בשאר הארצות, וז"ל: ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים כו' לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן.

וואס פון המשך דברי הרמב"ם איז משמע, אז די צוויי דינים, „לא עורכין מלחמה" און „לא נוחלין", זיינען פאר־בונדן און הא בהא תליא (און ווי ס'איז מוכח פון סוף דבריו, וואו דער רמב"ם איז זיי כולל צוזאמען: „לפיכך הובדלו כו' לא עורכין מלחמה כו' ולא נוחלין כו'") — ולפ"ז דארף אויסקומען, אז ביי די מלחמות פון כיבוש שאר הארצות, וואס „הכהנים והלוים באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל", קענען (דארפען) אויך די כהנים ולוים זיך משתתף זיין במלחמה[56] — ולכאורה איז דאך די מלחמה בשאר הארצות ניט קיין „נקמת ה'", נאר אויף כובש זיין; איז וואס פאר א שייכות האבן די מלחמות מיט שבט לוי.

ויש לומר הביאור בזה — ובהקדם להבין וואס דער רמב"ם איז מדייק ומאריך בלשונו: „שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם", דלכאורה: למאי נפק"מ די אלע פרטים וסימנים? וועז ער וואלט דא גע־זאגט בלויז „בארץ כנען" ווי ער איז זאגט עס בהלכה שלפנ"ז, וואלט מען שוין געווואוסט וועלכן ארץ ער מיינט; און אפילו אויב ער וויל די ארץ פאר־בינדן מיט די אבות, וויבאלד אז „ירשוה (אלס) בניהם", האט ער געקענט זאגן „בארץ שניתנה לאברהם" (און ווי מ'גע־פינט דעם זעלבן לשון במ"א אין רמב"ם[57]) — וואס איז מחדש דער מפרט זיין „שנכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב" און דערצו נאך מוסיף זיין „וירשוה בניהם ונתחלקה להם"[58]?

---

52) לא, כו.

53) ראה זח"ג קפח, ב.

54) ראה מפרשים לסהמ"צ להרמב"ם בסוף שרש ג' בגדר תרומת המכס. ובמפרשי התורה כאן.

55) הל' „והרמות מכס לה'" „תרומת ה'" (לא, כח. כט. לג ואילך) נאמר רק במתנות אנשי צבא לאלעזר הכהן ולא במתנת העדה אחד אחוז מן החמשים מה שנתנו ללויים. אבל גם בהנתינה ללויים מפורש בהכתוב (לא, ל. וכן שם, מז) „ונתת אותם ללוים שומרי משמרת משכן ה'", שזהו מה ששבט לוי „הובדל לעבוד ה' לשרתו" (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"א וה"ב). וראה אברבנאל פרשתנו בפסוקים הנ"ל. ולהעיר מתוד"ה מתרומת (יומא כד, א).

56) ראה (בענין השתתפות כהנים במלחמה) סוטה מד, א במשנה. קדושין כא, ב (רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"ד). מרדכי גיטין ס"פ מי שאחזו. ברכי יוסף אבהע"ז סי' ו'. ועוד.

57) הל' תרומות פ"א ה"ב.

58) לכאורה י"ל שבא לשלול קני קניזי וקדמוני שאף שניתנו בכריתת ברית לאברהם (לך טו, יט ובפרש"י שם. רמב"ם הל' רוצח פ"ח ה"ד. ועוד) לא ירשוה בניהם ולא נתחלקה להם. ולפ"ז הוא דלא כבספרי קרח (יח, כד) שופטים (יח, ב), הובאו בפרש"י (שופטים שם). ספרי זוטא ויל"ש קרח שם. ראה מרגניתא טבא לסהמ"צ להרמב"ם שורש יב בסופו. וראה פרשת דרכים דרוש ו'. אבל ממ"ש הרמב"ם רפי"ג מהל' שמיטה ויובל (וראה הל' רוצח

וי"ל ההסבר: אין דעם לשון איז מודגש די הסברת החילוק צווישן ארץ שנכרתה עלי' ברית און שאר הארצות שכובש מלך:

ח. ארץ ישראל איז אַ לאַנד וואָס איז נאָך פון פריער (פאַר דער מלחמה) אויסגעטיילט פון שאר הארצות דער־מיט וואָס „נכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב", פון דעמאָלט אָן איז עס

שם) משמע לכאורה דגם בקני קניזי וקדמוני לא יטלו. ראה מנ"ח מצוה תח ותקד. ועוד. — אבל ראה שיחת שמח"ת תשמ"ו.

וי"ע אם בלשון זה נתמעט גם עבר הירדן, דלכאורה תלוי בהשקו"ט אם „נטלו מעצמם" (ספרי תבוא כו, ג) ואינו בכלל הארץ שנתן לאברהם (אוה"ח פרשתנו לב, ז), או דהוי בכלל הברית לאברהם (ראה רש"י לך שם. אוה"ח דברים ג, יג. וראה רמב"ן חוקת כא, כא. ועוד). ובספרי זוטא וי"ש שם, פרש"י שופטים שם (מספרי שם) מפורש דגם בעבר הירדן אין נוחלין. וכ"ה ברמב"ן פרשתנו לא, כח"י. וכצ"ל לכאורה לפמ"ש הרמב"ם רפי"ג שם, וכנ"ל. וראה פר"ד דרוש ח בתחלתו.

ולהעיר מג' ערי מקלט שבעבר הירדן שניתנו ללוים (מסעי לה, ו) ועוד שש ערים לשבת (רמב"ן שם לה, יד. ראה יהושע כא) — [כ"ז — באותו הגדר שניתנו להם ערים בא"י] דלכאורה תמוה: הבקשה להשאר בעבר הירדן — בלתי רצוי' (ראה יהושע כב, יט), והנה בני גד ובני ראובן דרשו זה, משבט מנשה — עשו גם מעשה (סוף פרשתנו) ומלאו הדרישה ואעפ"כ נאמר ע"ז נחלה מבוהלת גו' (במדב"ר ס"פ מטות. וראה לקו"ת בחוקותי ג, ב) ולשבט לוי ציווה השם להושיבם בעבר הירדן! ואכ"מ. וראה לקו"ש חכ"ח ע' 216 ואילך.

*) אבל להעיר מאוה"ח פרשתנו שם, ג שטענת בני גד ובני ראובן שעבר הירדן יש לו דין כיבוש רבים שאז הוי כא"י (רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ב), והיינו כ„שאר כל הארצות שכובש מלך כו'" המבואר ברמב"ם כאן.

וראה רמב"ם הל' רוצח רפ"ח (ובכס"מ שם) ורפ"י (וכס"מ). וראה בארוכה ברכ"י או"ח סתפ"ט שמסיק בדעת הרמב"ם שעבר הירדן אינו בכלל א"י. וראה לקו"ש חי"ג ע' 124 הערה 20. וש"נ.

**) וראה רמב"ן שופטים שם. מפרשי רש"י שם.

אַ ארץ ומציאות וועלכע איז געבונדן און וועלט איין זאַך מיטן מקבל הארץ,

וואָס דאָס איז דאָך ענין הברית (וואָס מען איז עובר) בין הבתרים פון איין זאַך, שניהם עוברים בתוך גוף אחד להיות לאחדים[59]

מיט אברהם יצחק ויעקב, און זי קומט אָן צו אידן בפועל דורך „וירשוה[60] בניהם ונתחלקה להם" —

מ'דאַרף ניט אויפטאָן אַ מציאות חדשה אין ארץ ישראל[61]. און די ארץ איז נתחלקה להם, (שבע) שכבשו איז ניט מספיק עס דאַרף זיין (שבע) שחלקו, געגעבן געוואָרן צו אידן אויף „והורשתם את הארץ וישבתם בה"[62], התיישבות אין איר.

און במילא איז שבט לוי, זייענדיק מובדל מדרכי העולם, ניט שייך צו דעם.

משא"כ „שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל", כאָטש דאָס וועט „כארץ ישראל שכבש יהושע לכל דבר"[63], איז דאָס אַבער ניט אַ הכרח בא בנ"י, דער מלך איז „נלחם עם שאר העמים" (ניט כדי אַז אידן זאָלן האָבן אָן ארץ בעולם אַ נחלה (שדה וכרם) אויף באַזעצן זיך דאָרט, נאָר) „כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו"[64] (וואָס דאָס איז גדולת ושמע ה'[65]) — איז דעריבער די מלחמה בנוגע

59) ראה פרש"י לך טו, יוד. נצבים כט, יא. לקו"ת נצבים מד, ב.

60) שאין בירושה אלא שינוי מרשות לרשות.

61) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 103 ואילך, דהבעלות על א"י היא מימי האבות. וראה שם ע' 204 ואילך.

62) מסעי לג, נג.

63) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ו. וראה רמב"ם הל' תרומות שם.

64) רמב"ם הל' מלכים רפ"ה.

65) ראה שם ספ"ד. ובארוכה — לקו"ש חי"ח ע' 279.

די ארצות שייך אויך צו שבט לוי (אלס „חיל השם").

ט. די הוראה פאר יעדן בעבודתו הרוחנית:

א איד וואס נדבה רוחו צו זיין בדרגת שבט לוי — ווי דער רמב"ם פסק'נט להלכה[66], אז דאס איז שייך צו יעדן איינעם: „לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו כו'", וואס דעמולט „הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו כו' כמו שזכה לכהנים וללוים" — קען דאך טראכטן בא זיך: היות אז ער איז מובדל מדרכי העולם כו' און איז עומד לפני ה' לשרתו — איז מה לו ולעולם סביבו בכלל? — זאגט מען אים, אז אדרבה, ווייל ער איז ווי שבט לוי, האט ער א שייכות — און נאכמער: א שייכות מיוחדת — טאן אין דער עבודה פון „נקמת הוי' במדין", צו מנצח און מבטל זיין די וואס זיינען כנגד הקב"ה,

וואס אין עבודת האדם מיינט עס בפרט, מבטל זיין לגמרי און שולל זיין דעם פירוד ושנאת חנם וואס קען ח"ו זיין צווישן אידן ר"ל, וואס דאס האט געבראכט דעם חורבן הבית און דעם גלות[67], און דעם גלות הזה האחרון:

און אלס „חיל השם" — ארייני־ברענגען ביז אין אן אופן פון התיישבות אהבת ישראל, אהבת חנם, צווישן אידן, אלע אידן, וואס דאס איז פארבונדן און דאס פארבינדט יעדן איד מיט ה' אחד.

ויתירה מזו: מען קען דאך מיינען אז ס'איז גענוג אז ער וועט טאן צווישן אידן און אין וואס עס גיהערט צו אידישקייט — תורה ומצות —

איז די הוראה אז כהנים ולוים דארפן זיך משתתף זיין אויך אין דער עבודה צו מאכן פון „שאר כל הארצות" א חלק, א טייל פון גבול ישראל, אויך אזעלכע זאכן פון וועלט, וואס מצד עצמם זיינען זיי ניט מוכרח צו אידישקייט, דארף מען מרחיב זיין גבול ישראל, אויסנוצן זיי אין עבודת השם ולהרבות בגדולתו ושמעו.

וע"י כל זה איז מען ממהר דעם ביטול הגלות (דורכן ביטול פון דער איינצי־גער סיבת הגלות — דמפני חטאינו גלינו מארצנו), און מיד נגאלין — בגאולה האמיתית והשלימה, וואס דעמולט וועלן אידן באקומען גאנץ א"י לגבולותי', און אויך להרחיב את גבול ישראל „ירחיב הוי' את גבולך"[68], אויך ארץ קני קניזי וקדמוני[69], און אויך — עתידה א"י שתתפשט בכל העולם כולו[70], בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ מטו"מ תשכ"ג)

---

66) הל' שמיטה ויובל שם הי"ג.

67) יומא ט, ב.

68) ראה יב, כ. שופטים יט, ח.

69) רמב"ם הל' רוצח שם מספרי שופטים שם. וראה גם ספרי ראה שם. רש"י ורמב"ן שופטים שם. רש"י לך שם.

70) פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישע' רמז תקג.